

Kæltringfolk.

Ved C. Klitgaard.

For Understøttelse til Arkivstudier takkes *Carlsbergfondet*.

Det er efter min Erfaring kun lidt, der fra ældre Tids Arkivalier som Tingbøger, Lensregnskaber o. l. kan oplyses om det Befolkningslement, der med en Fællesbetegnelse kan kaldes *Landstrygere*, men som jo gik under mange forskellige Navne som *Tatere*, *Natmandsfolk*, *Kæltringer*, *Krabber* o. s. v., og som dannede et eget Samfund, der vel særlig holdt til i de jyske Hedeegne. I Kirkebøger og andre Arkivalier finder vi vel Notitser om mange *Betlere* — *Børn* og *Voksne* — som ofte drog vidt omkring for at hjerne *Føden*; men sædvanligvis hørte disse næppe til det forannævnte Befolkningslement, der vel mest bestod af undslupne *Galgefugle*, *fredløse Personer*, *utugtige* og *tyvagtige Folk*, som var forvist fra *Hjemegnen*, *desserterede Soldater* o. s. v., isprængt med nogle af de virkelige *Tatere* (*Zigøjnere*), der i *Middelalderens Slutning* fra *Orienten* trængte frem gennem *Europa* og i *Begyndelsen* af *1500erne* naaede til *Danmark*, hvor de uden *Held* blev forfulgt som *glubende Dyr*.

I »*Jyske Samlinger*« 4. I. 520 har *Museumsinspektør Hugo Matthiessen* offentliggjort nogle *Tingbogsuddrag* fra *Randers 1598* vedrørende en *omstrejfende Bande* af disse »*Galgefugle*«, og i det følgende skal be-

rettes om en anden Bande fra et noget senere Tidspunkt.

9. Marts 1636 blev ved Sæby Byting taget Tingsvidne om, at en Kvinde ved Navn **K a r e n V i l l a d s d a t t e r L ø b b i n d e r s**¹⁾ uden Fængsel, unødt og utiltvungen, havde bekendt, at en Karl ved Navn **A m b r o s i u s G l a r m e s t e r** i Nimtofte, sønden og østen for Randers, stak hende i Hovedet med en Kniv 8 Dage før Paaske 1635, og der var givet »Skøvling« over Ambrosius, hvilket vil sige, at han var under Retsforfølgning, men dog ikke for denne Sag, thi kort efter, at han havde stukket Karen Villadsdatter, slog en af hendes Døtre, som løb om med en anden Kvindes Mand, ham ihjel med en Kniv, og derefter nedgravede de ham i et **M a r k s k e l** i Siden af en Høj nord for Nimtofte²⁾.

Endvidere tilstod Karen Villadsdatters Datter **M a r e n J o s t d a t t e r** »uden Fængsel og Jern«, at hendes Broder **H a n s J o s t s e n** slog Ambrosius Glarmester med en Økse og huggede ham med den, saa han døde kort efter. En tredje Kvinde, **B e n t e J e n s d a t t e r**, der var fremstillet i Retten, sigtede og beskyldte Maren Jostdatter for, at hun havde været med til at slaa Ambrosius ihjel, saa han var vel Bentes Følgesvend.

Endvidere blev der 16. Marts udstedt Tingsvidne af Sæby Byting om, at Karen Villadsdatters Datter **A n e J o s t d a t t e r** tilstod, at Paaskeaften var hendes Broder Hans Jostsen og to af hendes Søstre **M a r e n** og **K i r s t e n J o s t d a t t e r** alle tre om at ihjelslaa den Karl Ambrosius Glarmester, som skete i Nimtofte, og

¹⁾ En Løbbinder var en Person, der bandt »Løbe« (Kurve) af Halm.

²⁾ Forbrydere nedgraves i Skel, se Henvisningerne i H. F. Feilbergs Ordbog III, 264 II.

da han var død, rømte de alle tre, men hendes Moder blev liggende tilbage, da Ambrosius havde stukket hende med en Kniv.

Da Byfogeden i Sæby Poul Christensen Koch¹⁾ ikke vidste, hvorledes han skulde forholde sig med disse Fanger, skrev han til Ridefogeden til Sejlstrup Len, Anders Nielsen Magaard, derom og berettede, at der til Sæby var ankommet tre Kvinder, som skal være Kæltringer, med tre Børn, og dernæst var ankommet en Kæltringkvinde, som havde angivet for Øvrigheden, at de tre Kvindfolk tillige med deres Broder havde slaaet en Karl ihjel Paaskeaften sønden for Randers, og at de havde udplyndret en Mand i Himmersyssel og taget henved 600 Daler fra ham. Byfogeden spurgte, om han skulde sende Fangerne til Sejlstrup Slot eller andet Steds hen; skulde de henrettes, havde de vel saa meget, at de selv kunde betale Omkostningerne. Endvidere sendte Byfogeden de tagne Tingsvidner om Kvinderne samt deres Pasbord og oplyste, at den omskrevne Hans Jostsen red om i Landet og udgav sig for at være et Sendebud fra Ringsted. Hvis Ridefogeden kunde opspørge ham, antog Byfogeden, at Hans havde saa meget paa sig, at han selv kunde betale Omkostningerne ved Sagen.

Det vides ikke, hvad Ridefogeden svarede, men da Arrestforholdene i Sæby næppe var baseret paa saadanne vilde Fugle, sendte Byfogeden Karen Villadsdatter og Maren Jostdatter til København, hvor man jo anbragte Løsgængere ved forskelligt Arbejde, men paa Rejsen slap de bort.

25. Maj 1636 dømtes de ved Sæby Byting for Delagtighed i Drabet til at være i Kongens Naade og Unaade, men da Sagen 22. Juni s. A. kom for Lands-

¹⁾ Var Byfoged o. 1618—1635.

tinget, lød Dommen her, at da Sagen angik Drab, og der ikke var gaaet Sandemandstov eller Nævninger om Aaraad (o: Delagtighed) i det Herred, hvor Gerningen var sket, underkendtes Bytingsdommen, for at Sagen kunde blive forfulgt efter Loven. Imidlertid havde Lensmanden paa Sejlstrup, Niels Friis til Krastrup, 13. April 1636 paa Kongens Vegne rejst Tiltale ved Sæby Raadstueret mod Byfoged Poul Koch for uden Lov og Dom at have løssluppet de 2 Kvinder, som sad i Kongens Fængsel i Sæby, og Lensmanden krævede, at Poul Koch enten skaffede dem tilstede eller stod til Rette derfor. Poul Koch, der i lang Tid havde været syg, kunde ikke selv møde i Retten, men udtalte skriftligt, at Bortsendelsen af Fangerne var sket efter Borgmesters og Raads og hans egen Foranstaltning, og han begærede Retsforfølgningen mod sig udsat, indtil han fik talt med Lensmanden.

Magistraten vilde ikke erkende, at den havde været med til at sende Fangerne bort; den havde kun ladet Byfogeden laane Byens Segl til Følgebrevet¹⁾. Saa blev Sagen henvist fra Raadstueretten til Bytinget, men Tingbogen fra hin Tid er ikke bevaret. Sagen forekommer atter i Raadstueprotokollen for 7. Decbr. 1636, da Niels Friis atter havde indstævnet Poul Koch for Dom i denne Sag og gjorde Paastand paa, at Poul Koch selv skulde gaa i den bortrømte Maren Jostdatters Sted og lide og undgælde for hende, og efter at Poul Koch, der nu var gaaet af som Byfoged paa Grund af andet misligt Forhold, havde begæret Sagen udsat, blev den henvist til Bytinget, da det var en Livssag. Det vides ikke, hvorledes den endte, men Poul Koch er sikkert ikke kommet til at bøde paa Kroppen, og bøde med Penge

¹⁾ Sæby Raadstuepr. 13/4 1636.

kunde han ikke, da han var ganske insolvent paa hin Tid.

Men det var jo et »grusomme Staahej« for et Par undslupne Kæltringkvinders Skyld.
